

Forró Lajos

Balkane moj – Az én Balkánom 8.

Vidio sam bijes tvrdih momaka...*

Több hónapig tartó súlyos betegség után 1980. május 4-én a Ljubjanai Klinikai Központban (Szlovénia) tizenöt óra öt perckor *Josip Broz Tito* meghalt. Történt mindez húsz nappal a partizánvezér 88. születésnapja előtt. Talán nem váratlanul, hiszen mindenki tudta: Tito súlyos beteg. Érdekesként meg kell említeni azt a „pletykahíresztelést” miszerint a halál időpontja nem május negyediké, hanem néhány nappal korábbi, és a hivatalos körök azért halogatták a halál bejelentését, nehogy a munka ünnepe gyásznappá váljon a későbbiekben Jugoszláviában. A hivatalos történetírás persze mindezt cáfolja, és egyértelműen május negyedikére teszi az „Öreg” halálát. Biztos forrás híján ezt az időpontot kell tehát valósnak tekinteni.

Miután – néhány órával a halál beállta után – megtörtént a hivatalos bejelentés, megállt az élet az országban. Megszakadtak a televíziós közvetítések, leálltak a gyárak, sőt még a futballmérkőzések is. Hiába készült fel a közvélemény, mégis mindenki kételkedve fogadta a hírt, annyira hihetetlennek tűnt, hogy az istenként tisztelt Tito meghalt.

A lezárt koporsó másnap reggel fél kilenckor indult Belgrád felé, az ún. „Kék Vonaton”. A fővárosba délután öt órakor érkezett meg, hogy a felravatozás után, május 8-án sor kerülhessen a temetésre. A színhely nem volt kétséges: Tito *dedinjei* (a főváros egyik kerülete) villája mellett van a Virágház van, amelyben a jugoszláv hős kedvenc növényeit gondozta. Már életében kifejezte azon óháját, hogy szeretné, ha

majdan ide temetnék. A kertben néhány nap alatt rohammunkában készült el a kegyelet-hely, ahová a nagy vezért örök nyugovóra helyezték. (Ami az örök nyugovót illeti, manapság a szerb radikálisok vezére, *Vojislav Šešelj* folyton azzal fenyegetőzik, hogy felforgatja a Virágházat, és hazaküldi Titót a szülővárosába, Kumrovec-re.)

A temetésen négy király, öt herceg, 64 elnök 46 külügyminiszter vett részt a világ számtalan országából. A búcsúbeszédet *Lazar Koliševski*, Tito utóda mondta el. Majd felcsendült az Internacionále, utána pedig a jugoszláv himnusz, és 15 óra 18 perckor a koporsót leeresztették a sírba.

A parkkal körülvett síremlék valóságos zarándokhellyé vált az országban. Munka-közösségektől a magánszemélyekig mindenki le akarta róni kegyeletét a vezér előtt. Lehetetlen megállapítani hányan látogattak ide naponta, de az tény, hogy aki egy percre

TITO TEMETÉSE

* „Láttam a kemény fiúk dühét...” Az *Azra* együttes Bez Menc című zeneszámából.

A TEMETÉSEN RÉSZTVEVŐ ÁLLAMFŐK

szerette volna látni a fehér márványból készült síremléket, annak 12-16 órát kellett sorban állnia Virágházban. A gyönyörűen kiépített „sírparkban” az egzotikus növényektől a különleges állatokig minden megtalálható volt. Az utak mellett pávák sétálgattak...

A gyász hosszúnak ígérkezett. És ennek keretében megerősödő Tito-imádat lett úrrá az embereken. Versek, dalok születtek, amelyek a vezérre emlékeztek. Ilyen volt a „*družbe Tito mi ti se kunemo, da sa tvoga puta nikad ne skrenemo...*” (Tito elvtárs, mi megígérjük neked, hogy a te utadról soha le nem térünk)

TITO EGYIK UTOLSÓ FÉNYKÉPE...

kezdett is. Ezt és az ehhez hasonló dalokat lépten nyomon énekelték, minden rendezvény, sportesemény előtt.

Nem kellett tartani attól, hogy probléma merülhet fel az utódlással kapcsolatban, hiszen Tito még életében (saját belátása szerint helyesen) megoldotta az utódlás kérdését. Miszerint minden köztársaság, és az akkor még tartományi szinten álló Vajdaság és Koszovó is delegál egy személyt, akik majd évenként ún. rotációs rendszerben váltják egymást az ország vezetésében. Az első utód a Macedóniát képviselő *Lazar Koliševski* lett.

A hatalom ilyen irányú szétforgácsolása azonban nem lehetett hosszú életű. A „jól kitalált” rendszer hamarosan repedezni kezdett... nagyon hamar, már a nyolcvanas évek elején Koszovóban.

A koszovói probléma nem újkeletű. A legnagyobb népszaporulatot produkáló főként albán népesség létszáma a világháború végétől a nyolcvanas évek közepéig csaknem megháromszorozódott. Létszámuk ekkora elérte a 2,2 milliót. Ez a népesség a Szerbia „bölcsőjeként” nyilvántartott Koszovóban él(t), és itt nagy többséget alkot (74%).

A hatvanas évekig a tartományban a szerbek jóval a számarányukon túl töltöttek be vezető állami, párt-, gazdasági és kulturális posztokat. A múlt számunkban részletesen tárgyalt *Ranković*-ügy kapcsán fény derült ezekre a túlkapásokra és a térségben kirobant forrongások után a helyzet megváltozott. A két tartomány (Koszovó mellett Vajdaság is) szinte a köztársaságokkal azonos státuszt kapott, mindezt persze továbbra is Szerbia keretén belül.

A tartományon belül a Tito halála utáni években fokozódik a szerb-albán ellentét, amelynek hatására 1985 végén a hatóságok letartóztatják az illegális albán irredenta szervezet – a *Koszovói Marxisták-leninisták* – közel száz tagját. A bíróság 1986. május 22-én

3 hónaptól 13 évig terjedő börtönbüntetésre ítéli a szervezet 27 aktivistáját.

1986. május 6-án a jugoszláv államellenesség és a Jugoszláv Kommunista Szövetsége határozata szerint Koszovóban a nemzetiségek között feszültség és türelmetlenség van, valamint hatnak az albán irredenta erők, és Albánia beleavatkozik az ország belügyeibe. Mindezt csak fokozta, hogy az évi rotációs rendszer szerint 1986. május 15-én az ország államfője a koszovói albán *Sinan Hassani* lesz. A politikai vitához, nem éppen hagyományos módon a Szerb Tudományos Akadémia *Memorandum*-ban szól hozzá. Szerintük a Tito-korszakban a gazdaságpolitika diszkriminatív volt a szerbekkel szemben, valamint Koszovóban szerbellenes politika folyik, amit támogat a többi tagköztársaság.

A tartományban a '87-es év tüntetések és ellentüntetések sorát hozza. A párt (természetesen a kommunista) elmarasztalja és kizárja soraiból *Fadil Hodzsa* koszovói albán politikust, aminek hatására megindulnak a mozgólódások. A tartományban rendkívüli biztonsági intézkedéseket vezetnek be. A koszovói szerbekkel szimpatizáló tüntetéssorozat is tovább folytatódik és a szerb kommunista párt vezetője, *Slobodan Milošević* irányításával Vajdaság autonóm tartományban szerbek, crnagorácok tüntetnek az albán nacionalizmus ellen, és követelik az 1974-es alkotmány módosítását. A megmozdulások több helysége is áttekintenek így 1988 szeptemberében százötvenezres tömeg vonul ki Nis utcáira is.

1988. október 5-6-án tízezres tömeg mondatja le Vajdaság párt- és állami vezetését, ami a nagyszerb vonal győzelmét jelenti a tartományban. 1988. november 18-án ezt követi az albán vezetés is, pedig itt napokon át folyt a szimpátiatüntetés albán részről.

1988. november 26-án Szerbia államfőjévé választják (a szavazatok 85%-ával) Slobodan Miloševićet, a szerb nacionalista expanzió vezetőjét. A tüntetések folytatása következtében (1989. február 28., Belgrád) letartóztatnak több albán vezetőt, köztük *Azem Vlasit* a korábbi pártvezetőt.

Végkifejletként 1989. március 23-án a koszovói albán törvényhozás kénytelen megszavazni az egységes Szerbiát körvonalazó szerb alkotmánymódosítást, és március 28-án az új szerb alkotmány felszámolja a mindkét tartomány autonómiáját.

A rigómezei (Kosovo Polje) csata évfordulóján rendezett tüntetésen a helyszínre látogat Milošević, ahol a szerb nemzetiségű tüntetők skandálják:

– *Predsedniče ovi nas biju!* (Elnök Úr, ezek vernek bennünket!)

Ekkor hangzik el Milošević szájából az egyértelmű felhívás:

– *Itt soha többé nem vernek bennünket!*

Igazából ezzel veszi kezdetét az a vesszőfutás, amely a Milošević vezette Szerbia háborús útvesztőjéhez vezet egészen a napjainkig...

(folytatjuk)

